

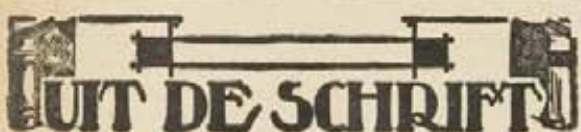
En als wij eenmaal ons verlaten op de Schriften, laat dan geheel de Schrift maar spreken. Laat dan weer plaats er komen voor haar onderwijs, dat God een „neen” spreekt, alléén maar over zonde, niet over natuur, niet over geschiedenis.

Zóó slechts kan men het humanisme breken, ook van Tillich, ook van Lessing.

Ja, zóó slechts kan men weigeren, met het humanisme, den mensch te laten leunen op zichzelf. Want dit geloof erkent de kracht der openbaring als reëel, en ook onmisbaar: zonder haar zijn wij dus niets. En tevens houdt het tegenover Lessing vol, dat God de eeuwige waarheden niet „verborgen” heeft in „elementaire” boeken, doch „klaarblijkelijk”, en „doorzichtig” ze gemaakt heeft.

Hier is de eer den mensch ontnomen, maar aan God gelaten. En in den samenhang van die gedachtencombinatie handhaven wij, dat ons spreken over den hemel gemakkelijk is; even gemakkelijk, als de eerste de beste volzin uit de eerste de beste preek. Maar in die gemakkelijheid ook even moeilijk. Wij spreken over den hemel met hetzelfde gemak, en met gelijke beving, als ons geschiedt, zoo vaak wij handelen over doop en avondmaal, Schrift en kerk, dood en geboorte, of over de musschen op het dak, die zonder Gods voorzienigheid niet vallen kunnen.

K. S.

Uitgesproken oordeelen.

Ik zal Mijne oordeelen tegen hen uitspreken.
Jeremia 1: 16.

In de profetieën van Jeremia vindt men een voortdurend conflict tusschen het Woord van God, dat met oordeel dreigt, en 't woord van Zijn „volk”, dat die woorden niet hooren wil, en den profeet van Jehovah, die ze brengt, het zwijgen oplegt.

Juda doet alsof het getuigenis van den profeet de vertolking is van diens eigen pessimistische inzichten, alsof het schrikkelijk overdreven is, met de werkelijkheid zelfs in strijd.

Maar God neemt het nauw met Zijn volk.

En Zijn Goddelijke stem laat zich door niemand het zwijgen opleggen.

Ik zal, zoo getuigt Hij, Mijne oordeelen tegen hen uitspreken.

Het oordeel begint bij de gemeente Gods, omdat zij den HEERE verlaten heeft, en andere goden geroekt, en zich gebogen heeft voor het werk van haar eigen handen.

De Heere rekent zoo ontzaglijk ernstig de zonden van wie naar Zijn naam genoemd zijn.

De Heere is immers wakker over Zijn Woord. Met die prediking, waarvan de bloeiende amandeltak het sprekend symbool was, is Jeremia tot Juda gegaan.

Het oordeel komt; de amandeltwijg heeft gebloed; het werk Gods gaat dóór. Gij ontrouw, afgodisch volk, dat uw God hebt verlaten, gij kunt het onheil niet ontkomen; God laat niet met Zich spotten. Als de vijanden tegen u oprukken, denk dan maar niet, dat ge kunt weerstaan, veel min overwinnen; ge zult vallen!

Maar tegenover dat woord Gods hebben de menschen het hunne gezet.

Ze lachten Jeremia uit. Zoo jong nog, en nu al zoo somber! Wat een naargeestig pessimist! Ze honen hem als landverrader, als anti-nationalist, als slecht patriot. God met Zijn dienst stond immers bij hen op het tweede of derde plan van hun leven. En nu komt God de eerste plaats eischen. Want de amandeltwijg heeft gebloed. Tenminste, dat zag Jeremia; dat predikt hij.

Maar is dat wel een boodschap Gods? Dat kan toch niet, want zoo'n woord zou ons kleine, dappere volk moedeloos maken, het van veerkracht en weerkracht berooven.

Zijn wij dan zoo zondig? We hebben toch een verstandige politiek gevoerd; voor de Assyriërs zijn we niet bang meer; de Meders houden hen wel in bedwang; Egypte wil ons helpen; wat zou ons dus deren? Bovendien, er zijn profeten genoeg, vrome en ernstige mannen, mannen van wijsheid en inzicht, die zeggen: vrede en geen gevaar! Waarom zou de HEERE ook toornig op ons zijn? Of wij al wat rooken op de hoogten, en die aangename diensten van de boschgoden aanhouden, daar komt Jehovah toch niet bij tekort? Kom, men moet zoo enghartig niet zijn! Al dat gedwee met het absolute, wat baat het?

Zulke „mannen van Juda” zijn er nog, en hun geslacht vermenigvuldigt sterk onder degenen die zich christenen noemen, en beweren te behooren tot de aanroepers van Gods Naam, zelfs Gereformeerde willen heeten.

Rechtzinnig is goed, zeggen ze, en vroom-zijn plichtmatig, maar asjeblijft geen gedwee! Niet zoo zielig, en niet zoo kleinzielig! Er kan best een ander bij door, wat de vroegere bekrompen geslachten zonde noemden, ijdelheid, wereldgezindheid, afval! Natuurlijk, er zijn grenzen, maar binnen die grenzen is er in de wereld nog heel

wat te genieten, zonder al te veel gewetenswroeging. Want dat schermen met de absolute waarheid en den absoluten eisch Gods; nu ja, daar kennen wij alleen relatieve waarde aan toe.

Tegen zulke „mannen van Juda” in onzen tijd, roept God Zijn kerk om de Jeremiaak te vervullen. Zij mag niet zwijgen, omdat God niet zwijgt.

Ik zal Mijne oordeelen tegen hen uitspreken. Schijnbaar is dat een prediking zonder liefde en ieder, die haar brengt, wordt door wie niet weten wat echte liefde is, uitgekreten voor meedogenloos hard, voor verward dogmatist, voor overdreven puritein, voor verstokt kerkist.

Doch als de kerk van Christus weet in Zijn roeping te staan, op Zijn weg te wandelen, dan zal zij verwijten van menschen niet vreezen. Zij zal getuigen en blijven getuigen, verteed, als het moet, door liefde voor de waarheid en de gerechtigheid Gods.

Zij zal geen half werk doen, noch spreken met een half hart; zij brengt haar boodschap onverminkt en onverzacht. Zij verkondigt het oordeel over alle hinken op twee gedachten; zij voert het pleit voor het Absolute dat van God is, en dat met geen enkele schikking naar de zijde van het relatieve genoegzaam neemt.

En zij dankt, dat zij die tijding brengen mag, want liever dat God oordeelend spreekt, dan dat Hij veroordeelend zwijgt.

Zijn oordeelen branden als vuur de boosheid uit.

Zijn spreken beteekent: bekeert u, bekeert u! Juist in dat uitspreken Zijner oordeelen openbaart zich de groote liefde en rijke genade Gods, die door Zijn Woord wil triumfeeren.

Ja, dit is verbondstrouw: God spreekt Zijn oordeelen uit tot Zijn volk. Eer het Oordeel komt, en de deur der bekeering voor eeuwig sluit.

F. C. M.

Pluriformiteit der kerk en epigonisme (nieuwe reeks I).

Die lezers, welke reeds tot ons „overjarig koren” behooren, zullen zich herinneren, dat in den vorigen jaargang een artikelenreeks is geopend, welke bedoelde, antwoord te geven op een door Prof. Dr. V. Hepp in den almanak van het Studentencorps aan de Vrije Universiteit geschreven artikel. We hebben om een bepaalde reden die artikelen toen gedurende eenigen tijd opgeschort. Men heeft gezegd, dat dat toch wel neerkomen zou op een loslaten van het onderwerp. Die dat gezegd hebben, mogen weten, waarom zij een pertinente verklaring, dat ik tegen het najaar vervolgen zou, beschouwd hebben als een diplomaten-woordje, dat de taal soms pleegt te gebruiken voor het verbergen der gedachte. In ieder geval zien zij thans, dat ze zich vergist hebben.

Wij „De Reformatie” nog voortdurend nieuwe lezers winnen mag — en dat in dezen tijd — moet ik even ter wille van hen, die voor 't eerst ons blad lezen, een korte herinnering geven aan wat reeds afgehandeld is.

In den almanak stond een artikel, waarin de bestrijding van de pluriformiteitsleer werd gequalificeerd als een uiting van epigonisme. De tekst van het artikel — ook op dit punt letterlijk aangehaald — bewees, dat de schrijver ook bestrijden wilde, wat door mij in „De Reformatie” was opgemerkt. Sommigen hebben dat ontkend, maar konden dit slechts doen door de stellige verzekering van het artikel zelf te weerspreken. Den moed daartoe heb ik evenmin als den wil er toe. Het was dus geen aanval mijnerzijds, doch alleen verdediging van zonder eenige polemiek geschreven beschouwingen, toen ik in den vorigen jaargang begon het artikel te beantwoorden. Naar bescheiden meening heb ik geen regel bestreden, zonder hem eerst letterlijk te citeeren.

Ik stelde enkele punten aan de orde. Het eerste daarvan was wel de vraag, of Calvin inderdaad zóó sprak, als de schrijver van het artikel tegenover de door hem bedoelde auteurs hem meende te hooren spreken. Getracht werd, aan te toonen, dat Calvin iets anders leerde, dan het almanak-artikel hem liet zeggen.

Dat punt was juist afgehandeld, toen ik de artikelen opschoorte (daarom kon het ook zonder veel moeite gebeuren).

We komen dus thans toe aan het volgende punt, dat we beloofden te zullen bespreken.

Volgende week hopen we het nader te omschrijven en de behandeling ervan te doen aanvangen.

Een eigen beginsel?

Telkens weer wordt, met name van confessionele zijde, de Afscheiding veroordeeld door een aanval te ondernemen op haar „theologie”, of haar „beginsel”.

Laatan Igi dus de onderstelling ten grondslag, dat de Afscheiding inderdaad een „eigen beginsel” gehad heeft. En een „eigen” theologie. Men voedt de voorstelling, alsof deze daad van kerk-

reformatie zou gestreden hebben voor een eigen leuze, alsof ze daarvoor erkenning zou hebben gevraagd, alsof ze zulk een „eigen leus” tot inzet van den strijd zou hebben gemaakt.

Nu is inderdaad deze opvatting niet nieuw. Er is reeds herhaalde malen gesproken over het „beginsel” der Scheiding, en dit eigen beginsel is zelfs vergeleken met dat van andere reformatiedaden.

Men mag echter de vraag opwerpen: heeft het wel zin, te spreken van een eigen beginsel der Afscheiding, hetzij thetisch, hetzij antithetisch? Indien het eens principiëel fout mocht blijken, van zulk een „eigen beginsel der Afscheiding” te spreken, wat dan? Men voelt reeds aanstonds, dat daarmee een einde zou gekomen zijn aan de polemieken, die dat onderstelde „beginsel” der Afscheiding trachten te plaatsen tegenover het ondersteld beginsel van een andere reformatorische beweging, of waarin aan dat gepretendeerde beginsel der Afscheiding conclusies zijn vastgeknoopt in betrekking tot de pluraliteit der kerkelijke instituten in ons vaderland, en haar recht of onrecht. Tevens springt dan aanstonds in het oog, dat dan ook de zoo noodzakelijke eenheid tusschen zona van hetzelfde huis, tusschen belijders van denzelfden geloofsinhoud dichterbij komen kan, dan thans reeds het geval is. Stel, dat het inzicht veld won, dat de Afscheiding nooit een „eigen beginsel” heeft willen hebben, dan zou het kunnen zijn, dat zij als daad van reformatie ook velen, die haar thans veroordeelen, aanspreken in het geweten, en tot aktueele gehoorzaamheid prikkelen.

Het loont dus de moeite, op die vraag nader in te gaan: had de Afscheiding een „eigen beginsel”, waardoor haar „vaders” zich onderscheidden van hun tegenstanders, en waarin zij zooveel het aan hen lag, beginsel tegen beginsel plaatsten?

Nu wordt in kerkelijk-theologische twistgespreken niet altijd woord voor woord op een goudschaaltje afgewogen. Ook het woord „beginsel” niet.

Hieruit is verklaarbaar, dat velen hebben gesproken van een eigen „beginsel” der Afscheiding, in den laatsten tijd zelfs van een eigen „theologie” der Afscheiding. Eenmaal bij deze onderstelling aangekomen, beweerden zij dan verder, dat de Afscheiding haar „eigen beginsel” stelde, b.v. in de handhaving der praedestinatieleer, of in den strijd tegen hetgeen in de Afscheidingsliteratuur doorgaans heet: „de afgod van den vrijen wil”, of in een bepaalde doopsopvatting, of in de bekamping der „Evangelische Gezangen”, of in het z.g. separatisme, eerst in „gezelschappen” (konventikels), daarna ook in kerkelijk verband; ja, volgens sommigen, zelfs in de vaccinatiebestrijding. Het zou geringe moeite kosten, nog meer van dergelijke speciale „beginselen” der Afscheiding op te sporen.

Geen van deze punten echter is ooit door de vaders der Afscheiding als het speciale punt, waarom het hun in hun worsteling eigenlijk ging, naar voren gebracht. Het zou niet mogelijk zijn, het bewijs ervoor te leveren, dat in de dagen der „Separatie” één van deze punten, of welk ander punt men voorts ook noemen wil, geïsoleerd, geabstraheerd van de andere, tot inzet is gemaakt van de worsteling dier dagen.

Men kan dan ook, ter kenschetsing van die strijdsvragen als punten van het debat uit de dagen van omstreeks 1834, geen oogenblik zich van het woord „beginsel” bedienen.

Wij zullen elkander hier niet vermoeien met de vraag, wat onder een „beginsel” is te verstaan. Men kan dat nagaan in lexica en woordenboeken. Maar men zal in geen van die alle ooit het woord „beginsel” aldus zien opgevat, dat de omschrijving past op het eigenlijke werkprogramma der „vaders” van de Scheiding, op hun strijdkreet, hun strijdleus.

Dit is ook eigenlijk allerminst verwonderlijk. De Afscheiding viel niet op het erf van wetenschap, of van politiek, ze is niet een sociaal-economische worsteling, doch geschiedde op het gebied der kerk. Welnu, dat geeft haar een zeer bijzondere betekenis, met name dan, wat die vraag naar het al of niet aanwezig zijn van een „eigen beginsel” betreft.

De kerk toch gaat niet uit van beginselen, doch van de openbaring der beginselen. Gods openbaring in de Schrift nu — immers, daarmee heeft de kerk te doen — heeft wel beginselen aangegeven, men kan ze ook wel er uit afleiden; maar ze liggen nooit „gereed”, nooit „uitgewerkt”, nooit „geformuleerd” in de openbaring „gegeven”. Teruggang naar een beginsel beteekent in de kerk — zal het goed zijn — altijd teruggang naar het Woord.

Het is waar, de kerk heeft ook haar belijdenis, waarin zij soms formuleeringen gaf, die soms gelijken op anderer formuleering van „beginselen”. Maar dit neemt toch niets van het gezegde weg. Want de belijdenis valt zelf steeds weer te toetsen aan de in het Woord gegeven openbaring van God. En dit toetsbaar-zijn der belijdenis is zelf ook een inhoud der belijdenis. Hierin onderscheidt de kerk zich dan ook b.v. van vereeni-

1) Dit woord gebruik ik hier als publiek gehanteerden naam, zonder te beweren, dat de term aanbeveling verdient.

gingen, w
opnemen,
een ander
anderlijke
lijdenis ni
zoodra ien
de Schrift
geven ver
ren. Daar
houden —
ginselen
selen, wa
bindt, of
garant ste
ster van
Gods. De
daaruit w

Ook bij
dus hier
deze haar
bewust bli
daaruit tr
„eigen be
zulk een
teruggang
Woord, da
van haar
zij dan a
dien scho
secte.

En dit zo
de kerk o
ginsel” str
hartig oor
blijft zoo,
ze strijden

Slechts
natief van
sel”, en m
in de ker

Zoo wa
Luther en
iets „eigen
voor hetge
zelf was. Z
tegenover
steld, doch
nog zelf h
om, ware
binden. Z
kerk de
laboreerde
zou, een b
was. Zoo
van haar
naar den c
kelijke op
steeds gete

Het adag
den reform
in de refor
den begin
stelling, m
waarmede
ingezet. E
kerk te be
heid en de
gronde te

Precies
landsche
bekend st
der zaak
theologie,
een fictie.
de Kerk
slechts in
norm der
der kerk
een roep
nis, die n
praktijk k

Belsazar
Rijnland
dat een
laten dru
van een c
scheidings
voor het
vergaderin
zinnige ha
ring heeft
zulke din
hem verba
„De Gera
over. De
merken:

„Er wa
de disson
kens, or
de doods
hem dan
van den
dus niet
wachten
als het p
sazar's p

Tot zo
eertijds p

oor een eigen
zou hebben
lous" tot inzet

niet nieuw. Er
over het „be-
n beginsel is
re reformatie-

pen: heeft het
beginnel der
ititethisch? In
it bliken, van
iding" te spre-
anstands, dat
n aan de pole-
nissel" der Af-
over het onder-
matorische be-
deerde begin-
astgeknoopt in
erkelijke insti-
tut of onrecht.
oog, dat dan
usschen zone-
lers van den-
men kan, dan
at het inzicht
een „eigen be-
ou het kunnen
ook velen, die
en in het ge-
heid prikkelen.
vraag nader in
igen beginsel",
scheidten van
veel het aan
plaatstoa?

twistgesprek-
op een goud-
„beginnel"

n hebben ge-
der Afschei-
n eigen „theo-
ij deze onder-
j dan verder,
ginsel" stelde,
tinatie-leer, of
scheidingslitte-
van den vrijen
vatting, of in
Gezangen", of
gezelschappen"
elijk verband;
vaccinatie-bo-
ten, nog meer
der Afschei-

oort door de
de punt, waar-
dijk ging, naar
elijk zijn, het
de dagen der
of welk ander
geïsoleerd, ge-
et is gemaakt

tsing van die
it uit de dagen
zich van het

noeien met de
I" is te ver-
a en woorden-
die alle ooit
gevat, dat de
werkprogram
p hun strijd-

wonderlijk. De
n wetenschap,
al-economische
et gebied der
zeer bijzondere
ie vraag naar
een „eigen

beginnelsen,
ginselen. Gods
mers, daarmee
vel beginselen
vel er uit af-
reed", nooit
leerd" in de
naar een be-
et goed zijn —

haar belijde-
gaf, die soms
van „beginse-
n het gezegde
steeds weer te
en openbaring
r belijdenis is
t. Hierin onder-
van vereeni-

chanteerden naam,
erdient.

gingen, welke vaak in haar statuten bepalingen opnemen, waarvan een deel veranderlijk heet, en een ander deel onveranderlijk. Zulke onveranderlijke artikelen echter bevat de kerkelijke belijdenis niet. Al haar artikelen zijn veranderlijk; zoodra iemand aantoonen kan, dat zij strijden met de Schrift, zal de kerk volgens bij voorbaat gegeven verklaring ze onmiddellijk willen veranderen. Daarom kan de kerk — zal zij haar eere behouden — geen verkondigster van bepaalde beginselen als zoodanig wezen, afgeleide beginselen, waarin ze in onveranderlijke statuten zich bindt, of voor de propaganda waarvan zij zich garant stelt. Zij is meer, veel meer: ze is predikster van de in de Schrift gegeven openbaring Gods. Daaraan acht zij zich zelf gebonden, en daaruit weet zij haar eigen leven opgekomen.

Ook bij elke reformatie van de kerk zal het dus hierom gaan moeten: of de kerk zich van deze haar heerlijkheid en van haar hoogen ernst bewust blijft, en of ze de praktische consequentie daaruit trekt. Opent de kerk een strijd voor een „eigen beginsel", voor een „eigen idee", legt zij zulk een „eigen beginsel" aan anderen op, zonder teruggang naar en blijvende confrontatie met Gods Woord, dan is de reformatie van de kerk als daad van haar zelf reeds onmogelijk geworden. En wat zij dan als „reformatie" aandient, dat verdient dien schoonen naam niet. Het is een werk der secte.

En ditzelfde geldt natuurlijk voor allen, die in de kerk op dezelfde wijze voor een „eigen beginsel" strijden. Ook zij vallen onder het onbarmhartig oordeel, dat over alle secte gaat; en dat blijft zoo, al is het kerkelijk instituut, waartegen ze strijden, ook nog zoo verdorven.

Slechts wie ten principale afziet van het alternatief van „eigen beginsel" tegen „eigen beginsel", en naar de Schrift terug wil keeren, kan in de kerk man van reformatie heeten.

Zoo was het immers ook in de dagen van Luther en Calvijn. Zij kwamen ook niet op voor iets „eigens", iets nieuws, maar voor het oude, voor hetgeen „van den beginne" in en van de kerk zelf was. Zij hebben geen eigen lievelingsgedachten tegenover de haeresieën der Roomsche kerk gesteld, doch slechts de kerk herinnerd aan wat zij nog zelf had: de openbaring, het Woord van God, om, ware het mogelijk, weer daaraan de kerk te binden. Zij hebben getracht, uit het lichaam der kerk de innerlijke tegenstrijdigheid, waaraan zij laboreerde, weg te nemen, opdat zij ophouden zou, een huis te zijn, dat tegen zich zelf verdeeld was. Zoo hebben zij gepoogd, de kerk af te brengen van haar zelfverhinderend in het dienen van God naar den eisch der oudste symbolen, de oorspronkelijke openbarings-inhouden, die immers nog steeds geteld werden onder de schatten der kerk. Het adagium: „alleen door het geloof" is wel ná den reformatietijd het slagwoord geworden, waarin de reformatie zich kenbaar maakte, maar „van den beginne" was het alzo niet: het was niet één stelling, maar het waren er vijftien negentig, waarmede Luther zijn reformatoische actie heeft ingezet. En in die 95 stellingen tracht hij de kerk te bevrijden van de doodende tweeslachtigheid en dubbelzinnigheid waaraan zij dreigde ten gronde te gaan.

Precies datzelfde kan men zeggen van de Nederlandsche reformatie in de voorgaande eeuw, die bekend staat als: de Afscheiding. In den grond der zaak ging het bij haar niet om een bepaalde theologie, want de theologie der afscheiding is een fictie. Het ging in haar om de Canones en de Kerkorde van Dordrecht. En deze werden slechts hierom „het credo" en de kerkbestuursnorm der Afscheiding, omdat zij het eigendom der kerk zelf waren, of geweest waren. Het was een roep om terugkeer tot een kerkelijke belijdenis, die niet officieel was afgeschaft, maar in de praktijk krachteloos geworden.

K. S.

Belsazar's feest; vis comica.

Rijnlandsche Kb. en de Bazuin meldten reeds, dat een hervormd predikant een preek heeft laten drukken, waarin het plotseling heengaan van een der bezoekers van de gereformeerde afscheidingsherdenking te Utrecht werd aangegrepen voor het opstellen van een parallel tusschen deze vergadering en het feest van Belsazar, de geheimzinnige hand aan den muur. Tot mijn verwondering heeft ook prof. dr. Hugo Visser den moed, zulke dingen te zeggen; hetgeen zelfs nog van hem verbaast. En dr. Kromsigt, de redacteur van „De Gereformeerde Kerk", neemt het bericht over. De professor van Leiden komt zoo op te merken:

„Er was dus eene disharmonie, die tot een schrijnende dissonant klom, toen in de feestvergadering stilte, onverwacht en onopgemerkt, wijl onzienlijk, de doodsengel bleek binnen geslopen. Niemand had hem daar kunnen verwachten! (het uitroepsteeken is van den hooggeleerden Visser zelf, wij behoeven dus niet meer te zeggen, dat ieder hem wel verwachten kon, K. S.) Hij verscheen even geheimzinnig als het phantastisch handschrift op den muur in Belsazar's paleis."

Tot zoover deze hoogleeraar in de theologie, eertijds predikant, en zielszorger, ook in gevallen

van plotseling sterfgeval. Moge de Heere de familie Visser bewaren voor zielszorg, à la Prof. Visser, wanneer in de familie plotseling iemand heengaat. Nadat prof. V. dit schreef, klom de doodsengel plotseling binnen in een hervormd wijkgebouw. Moge de familie van den toen heengegangenen hervormden predikant geen brief van rouwbeklag ontvangen hebben van prof. dr. Hugo Visser. Dit zijn nare dingen, om in de krant te zetten; maar men moet weten, op welk peil de kerkelijke strijd tegenwoordig door sommige volksvoorlichters gebracht wordt.

Overigens: dr. Kromsigt, J. Ch., neemt het artikel over. Nadat het „Congres van Gereformeerden" gehouden was, nam een onzer bladen een artikel van dr. Kromsigt over, om te bewijzen, dat de Heere in het midden was. Kan men op zulk geconstateer van 's Heeren aanwezigheid nog iets aan, wanneer men iemand zóó lichtvaardig hoort constateeren, dat de Heere ergens niet aanwezig was? Wat hebben wij aan een stemmings-stukje, dat vandaag, als er iets gebeurd is, dat den redacteur niet aanstaat, den Heere laat verschijnen als in Belsazar's paleis, en morgen, als er een ding gebeurd is, waarover de redacteur in zijn nopjes is, wijl het een triomfje voor zijn dwaalleermeester beteekent, hem laat schrijven over de „kennelijke nabijheid" van den Heere?

Zulke „voorlichting" zegt ons niets. We hebben in een gereformerd blad liever met argumenten te doen, dan met stemmings-stukjes van dr. Kromsigt. Een volgenden keer tapt deze weer uit het vat der dialectische theologie... die zoo hartig protesteeren kan tegen het „beschikken" over „Gods tegenwoordigheid"....

Theorieën! Wind!

Als de heeren boos zijn, dan „beschikken" zij den éenen keer over den afwezigen, of liever, in toorn aanwezig, en den anderen keer over den in genade en gunst aanwezigen God....

„Vis comica", om met De Standaard te spreken.

K. S.

Hernieuwd Apollinarisme?

V.

Uit hetgeen tot dusverre beloofd werd moet, naar wij meenen, duidelijk zijn, dat de constructie van Apollinaris een totaal andere is, dan de opvatting welke wij meenen te moeten verdedigen. Het is niet wel denkbaar dat de moderne psychologie zou terugvallen in de beschouwingswijze van Apollinaris. Het denken over psychologische vraagstukken heeft niet om niet een historie van zestien eeuwen doorgemaakt, sinds Apollinaris zijn gedachtengang verdedigde.

De feitelijke gegevens, die de zielkunde sindsdien verzameld, maken het den psycholoog onmogelijk om tot het gedachtenschema van Apollinaris terug te keeren. Daarom moet men dan ook niet pogen om de opvatting van een psycholoog van dezen tijd uit te drukken in de termen van Apollinaris.

Maar evenzeer moet men nu op zijn hoede zijn tegenover een ander gevaar.

Men moet ook niet pogen een opvatting, die eenige eeuwen stand hield en die algemeen als de orthodoxe werd beschouwd à tort et à travers te gaan verdedigen met wapens, eensdeels ontleend aan het tuighuis der materialistische school, en anderzijds stomp geworden in den strijd tegen de vele aanvallers.

Wat toch is het merkwaardige?

Bij den aanval, die op onze opvatting werd ondernomen ging de aanval uit van een psychologische opvatting, die niet alleen uitermate aanvechtbaar is met de feiten, maar die bovendien slechts te verdedigen is met wapenen, die verschaft zijn door Kant en na hem door de materialisten.

Wat het eerste betreft valt het op, dat de bezwaren tegen des aanvallers opvatting, ontleend aan het feit van de erfelijkheid, met geen woord werden genoemd.

Nu meen ik één van tweeën te mogen eischen van iemand die op wetenschappelijke wijze zijn standpunt verdedigt en eens anders standpunt aanvalt. Ik meen te mogen eischen dat hij óf de argumenten van den tegenstander ontzenuwt óf aantoonst dat hij zijn opvatting deze argumenten even goed tot hun recht komen.

Feiten zijn nu eenmaal feiten. En het spijt mij wel dat ik het zeggen moet, maar wie de psychische erfelijkheid ontkent, negeert de feiten.

In de tweede plaats valt het op, dat men in den gedachtengang van de door mijn opponent verdedigde opvatting toch eigenlijk geen weg weet met het „ik" des menschen. Door mijn opponent wordt de stelling verdedigd: „de „ik" of persoon is een „complementum existentiae", „een formeel bepaling".

Deze uitspraak is wel zeer merkwaardig. Wat

beteekent het woord complementum? Een complementum is een „aanvulsel". Het komt van een werkwoord dat „aanvullen", „völmaken", „geheel vullen" beteekent. Het werkwoord kan ook beteekenen: „völeindigen", „völkomen maken".

Existentie is afgeleid van het woord dat beteekent „voor den dag komen", „ontstaande voor den dag komen", „ontstaan", „worden"; in den voltooid tegenwoordigen tijd ook: „aanwezig zijn". Men kan dus existentie zoowel vertalen door ontstaan als door bestaan of bestaanswijze. Complementum existentiae beduidt dus: een aanvulsel voor het ontstaan, of een aanvulsel om te kunnen bestaan.

Nu is een complementum altijd iets. Een complementum kan niet niets zijn, want dan is het geen aanvulsel meer. Vrijwel juist wordt het woord dan ook in de wiskunde gebruikt, wanneer men zegt dat een hoek plus zijn complement 90 gr. zijn. Door dat complement komt er iets bij; dat complement is in werkelijkheid iets. De opvatting dat het „ik" een complementum existentiae is, kan ik dan ook van harte toejuichen. Het „ik" kan alleen dan wat zijn, als het werkelijk substantie heeft, indien het in en voor zichzelf bestaande gedacht kan worden. De term „complementum existentiae" wordt en werd dan ook in de dogmatiek, gelijk wij reeds eerder zagen, meermalen gebruikt.

Maar nu komt mijn opponent ineens met een synoniem. Dat synoniem is: „formeel bepaling".

Een formeel bepaling is natuurlijk niet iets substantieels. Wat het precies is, is moeilijk te zeggen. De term is ietwat duister. Wat wordt er formeel bepaald door het „ik"? De persoon is een formeel bepaling, zoo kan ik ook zeggen volgens mijn opponent. Het is wel vreemd: de persoon des menschen een formeel bepaling. Als Paulus zegt: „Ik doe de zonde niet", dan beteekent dat dus dat de formeel bepaling van Paulus de zonde niet doet. Wanneer men in de dogmatiek spreekt over het wedergeboren „ik", beteekent dat dan een wedergeboren formeel bepaling? We willen een paar zinnen uit Kuypers „Gemeene Gratie" trachten weer te geven op zulk een wijze, dat wij telkens het woord „ik" vervangen door „formeel bepaling". De lezers begrijpen het dus goed: we nemen een oogenblik aan dat het eigenlijke „ik" niets anders is dan een formeel bepaling en dat wij nu dus voor „ik" altijd mogen substitueeren „(mijn) formeel bepaling".

We nemen den zin uit Kuypers „Gemeene Gratie" Dl. II bld. 307; te druk.

„Onze formeel bepaling had zich van God afgewend; zij stond dus in ongeloof. Nu wordt die formeel bepaling weer naar God toegewend en staat zij dus in geloof. En verder is er dan niets aan toe te voegen, overmits de dood zulk een uit den omtrek van ons leven wegneemt. Met de lijnen die van onze formeel bepaling naar dien omtrek uitgingen, hebt ge in dat geval dan niets te maken. De dood breekt dit alles af. Onze formeel bepaling is geheel vrij gemaakt, in den dood".

Een ander voorbeeld, bld. 305.

„Onder het middelpunt (van ons leven) verstaan wij onze formeel bepaling in het centrum van ons wezen, en tegenover onze levensuitingen genomen, is dat dan één. Maar beschouwt nu dat middelpunt op zichzelf, dan springt het in het oog, hoe ook hier weer te onderscheiden valt, enerzijds tusschen onze neigingen, ons verstand en onzen wil, en anderzijds tusschen onze formeel bepaling, die in deze drie werkt. Mijn formeel bepaling neigt, mijn formeel bepaling denkt, mijn formeel bepaling wil. In de formeel bepaling vinden de neiging en het verstand en de wil het vereenigingspunt. Hieruit blijkt dat men ook in het middelpunt zelf van ons wezen weer te onderscheiden heeft: 1o. de kern ervan in onze formeel bepaling, en 2o. de onderscheidene bewegingen of functiën van die formeel bepaling. En is die eenmaal goed gevat, dan zal men terstond inzien, hoe alleen die formeel bepaling, als binnenste kern, blijft wat zij is..."

Deze twee voorbeelden mogen voldoende zijn om te laten zien hoe zeer onaanvaardbaar de constructie is die het „ik", „de persoon" een „formeel bepaling" noemt.

Wordt er dan ook in dat geval een formeel bepaling wedergeboren? Is het een formeel bepaling die onder den ban der zonde ligt? Is het een formeel bepaling die verantwoordelijk is tegenover de wet?

...

De begrippen „complementum existentiae" en „formeel bepaling" dekken elkaar in geen enkel opzicht.

Maar vanwaar dan nu dit zoo merkwaardige verschijnsel?

Wel, beide termen zijn van elders ontleend. Daartegen is geen bezwaar. Men mag vrij termen van anderen gebruiken.

Maar de term „complementum existentiae" stamt uit de Gereformeerde dogmatiek; en de term „formeel bepaling" stamt uit de Duitsche materialistische psychologie, die den term op haar beurt ontleende aan Kant.